

Etusivu>Perhe- ja perintöoikeudelliset asiat>Vanhempainvastuu: huoltajuus ja tapaamisoikeus

Vanhempainvastuu: huoltajuus ja tapaamisoikeus

Ruotsi

1 Mitä lakitermi "lapsen huolto" käytännössä tarkoittaa? Mitä oikeuksia ja velvollisuuksia lapsen huoltajalla on?

Termi 'lapsen huolto' kattaa muun muassa lapseen ja hänen omaisuuteensa liittyviä oikeuksia ja velvollisuuksia, esimerkiksi asioissa, jotka koskevat lapsen huoltajuutta, lapsen asumista, lapsen tapaamisoikeutta ja edunvalvontaa.

Huoltajuudella tarkoitetaan oikeudellista vastuuta lapsesta. Huoltajalla on oikeus ja velvollisuus päättää asioista, jotka koskevat lapsen henkilökohtaisia asioita, kuten sitä, missä lapsi asuu ja mitä koulua hän käy. Huoltajalla on myös vastuu siitä, että lapsi saa tarvitsemansa huolenpidon, turvan ja hyvän kasvatuksen. Lapsen huoltaja on vastuussa myös siitä, että lapsi saa tarvitsemaansa hoitoa, jossa otetaan huomioon lapsen ikä, kehitystaso ja muut olosuhteet, ja huolehtii lapsen riittävästä toimeentulosta ja koulutuksesta. Lapsen kasvaessa ja kehittyessä huoltajan on otettava lisäantuvassa määrin huomioon lapsen näkemykset ja toiveet.

2 Kuka lapsen huoltaja yleensä on?

Tavallisesti huoltajia ovat lapsen vanhemmat tai toinen heistä. Jos lapsen vanhemmat ovat naimisissa lapsen syntymän hetkellä, heistä tulee automaattisesti lapsen huoltajia. Jos vanhemmat solmivat avioliiton lapsen syntymän jälkeen, lapsen huoltajuus muuttuu automaattisesti yhteiseksi avioliiton myötä. Jos lapsen vanhemmat eivät ole naimisissa lapsen syntymän hetkellä, äiti on lapsen ainoa huoltaja. Tässä tapauksessa vanhemmat voivat kuitenkin saada yhteishuoltajuuden helposti rekisteröinnin kautta. Lapsen isä voi nostaa tuomioistuimessa kanteen vaatiakseen yhteishuoltajuutta tai saadakseen lapsen yksinhuoltajuuden.

3 Voidaanko lapselle määrätä muu huoltaja, jos lapsen vanhemmat eivät kykene tai ovat haluttomia toimimaan lapsensa huoltajina?

Tietyissä tapauksissa lapsen huoltajuus voidaan siirtää lapsen vanhemmilta tai jommaltakummalta vanhemmalta holhoojalle. Siirto voi tulla kyseeseen, jos jompikumpi vanhemmista syyllistyy lapsen hyväksikäyttöön tai laiminlyöntiin tai lapsen hoidossa ilmenee puutteita, jotka vaarantavat pysyvästi lapsen terveyden tai kehityksen. Siirto voi tulla kyseeseen myös jos molemmat tai jompikumpi vanhemmista on pysyvästi estynyt toimimasta lapsen huoltajana.

4 Kuinka huoltajuudesta päätetään silloin kun vanhemmat eroavat tai muuttavat erilleen?

Jos vanhemmat eroavat, yhteishuoltajuus jatkuu ilman että tuomioistuimen on tehtävä huoltajuutta koskevaa päätöstä eron yhteydessä. Jos jompikumpi vanhemmista haluaa muuttaa huoltajuutta, vanhempien on pyydettävä, että yhteishuoltajuus puretaan.

Jos jompikumpi vanhemmista haluaa muuttaa huoltajuutta, huoltajuuskysymys voidaan ratkaista tuomioistuimessa. Jos vanhemmat ovat muutoksesta samaa mieltä, he voivat ratkaista asian sopimuksella ilman tuomioistuinta. Jotta sopimus olisi pätevä, sosiaalilautakunnan on hyväksyttävä se. Sama koskee kysymystä siitä, kumman vanhemman luona lapsi asuu ja miten lapsen oikeus tavata toista vanhempansa toteutetaan.

5 Jos vanhemmat pääsevät sopimukseen lapsen huoltajuudesta, miten sopimus saadaan oikeudellisesti sitovaksi?

Sopimus on tehtävä kirjallisesti ja molempien vanhempien on allekirjoitettava se. Lisäksi sen kunnan sosiaalilautakunnan, jossa lapsi on kirjoilla, on hyväksyttävä sopimus.

6 Jos vanhemmat eivät pääse yksimielisyyteen lapsen huoltajuudesta, mitä muita keinoja asian ratkaisemiseksi on tuomioistuinikäsitelyn lisäksi?

Kunnalla on sosiaalilautakunnan kautta velvollisuus tarjota vanhemmille mahdollisuus keskustella asiantuntevassa ohjauksessa (*samarbetssamtal*), jotta vanhemmat pääsisivät yhteisymmärrykseen lapsen huoltajuutta, asumista ja tapaamisoikeutta koskevista asioista. Yhteistyökeskustelut ovat vapaaehtoisia. Näin ollen edellytyksenä on, että molemmat vanhemmat yhdessä pyytävät keskustelua. Jos vanhemmat pääsevät sopimukseen lapsen huoltajuudesta, asumisesta ja tapaamisoikeudesta, he voivat tehdä kirjallisen sopimuksen, jolla sosiaalilautakunnan sopimukselle antaman hyväksynnän jälkeen on sama vaikutus kuin tuomioistuimen päätöksellä.

Jos vanhemmat vievät asian tuomioistuimeen, tuomioistuin voi ohjata heidät sosiaalilautakunnan puoleen yhteistyökeskustelun käymiseksi, jollei tällaista keskustelua ole aikaisemmin käyty, ja tuomioistuin katsoo, että yhteisten ratkaisujen löytämiseen on edellytyksiä. Jos vanhemmat ovat jo käyneet yhteistyökeskustelua mutta eivät ole päässeet yksimielisyyteen, tuomioistuin voi nimittää henkilön toimimaan välittäjänä vanhempien välillä. Tuomioistuimella on yleinen velvollisuus pyrkiä myötävaikuttamaan siihen, että huoltajuutta, asumista ja tapaamisoikeutta koskeviin kysymyksiin löydetään sopuratkaisut.

7 Jos vanhemmat vievät asian oikeuteen, mistä lapsen liittyvistä asioista tuomari voi päättää?

Tuomari voi päättää

huoltajuudesta (yksin- tai yhteishuoltajuus),

lapsen asumisesta (kumman vanhemman luona lapsi asuu tai asuuko lapsi vuorotellen kummankin vanhemman luona) ja tapaamisjärjestelyistä (lapsen oikeus tavata vanhempaa, jonka luona hän ei asu).

8 Jos tuomioistuin päättää, että huoltajuus kuuluu yksin toiselle vanhemmista, tarkoittaako tämä, että hän saa päättää kaikista lasta koskevista asioista kysymättä toiselta vanhemmalta?

Lapsen yksinhuoltajana toimivalla vanhemmalla on oikeus yksin päättää lapsen henkilökohtaisista asioista. Huoltajan ei tarvitse neuvotella toisen vanhemman kanssa näistä asioista eikä saada tämän hyväksyntää niille. Lapsella on kuitenkin oikeus tavata toista vanhempaa, ja huoltajalla on velvollisuus huolehtia tämän oikeuden toteutumisesta. Huoltajalla on lisäksi velvollisuus antaa toiselle vanhemmalle tietoja, jotka voivat helpottaa kanssakäymistä lapsen kanssa.

9 Jos tuomioistuin päättää, että vanhemmilla on yhteishuoltajuus, mitä se käytännössä merkitsee?

Yhteishuoltajuus tarkoittaa sitä, että vanhemmat yhdessä päättävät lapsen henkilökohtaisista asioista. Lähtökohtana on, että vanhempien on sovittava keskenään kaikista lasta koskevista asioista. Tapaamisoikeutta ja asumista koskevat erimielisyydet voidaan kuitenkin ratkaista tuomioistuimessa (ks. edellä).

10 Minkä tuomioistuimen tai viranomaisen puoleen tulee kääntyä, jos halutaan laittaa lapsen huoltoasia vireille? Mitä muodollisuuksia tähän liittyy ja mitkä asiakirjat hakemukseen tulee liittää?

Vanhempi voi nostaa lapsen huoltajuutta, asumista tai tapaamisoikeutta koskevan kanteen sen paikkakunnan käräjäoikeudessa (*tingsrätt*), jossa lapsen asuinpaikka on. Jos toimivaltaista käräjäoikeutta ei ole, asia käsitellään Tukholman käräjäoikeudessa. Huoltajuutta, asumista ja tapaamisoikeutta koskevat kysymykset voidaan käsitellä myös avioeroasian yhteydessä.

Haastehakemus on laadittava kirjallisesti, ja hakijan tai tämän edustajan on allekirjoitettava se omakätisesti. Haastehakemukseen on sisällettävä tiedot osapuolista, yksilöity vaatimus, toisin sanoen, mistä asiasta tuomioistuimen on päätettävä, vaatimuksen tausta, maininta todisteista, joihin vedotaan, ja tieto

siitä, mitä kullakin todisteella on tarkoitus vahvistaa, sekä tieto olosuhteista, joiden perusteella tuomioistuin on toimivaltainen. Kirjalliset todisteet toimitetaan yhdessä hakemuksen kanssa.

11 Mitä menettelyä näissä asioissa sovelletaan? Onko kiireellisiä tilanteita varten erityistä menettelyä?

Huoltajuutta, asumista ja tapaamisoikeutta koskevat asiat ovat indispositiivisia eli asianosaisten sovinto ei ole sallittu, ja yleensä ne käsitellään nopeutetussa menettelyssä.

Tuomioistuin voi tehdä huoltajuudesta, asumisesta ja tapaamisoikeudesta välipäätöksen. Välipäätös voi koskea esimerkiksi sitä, missä lapsi asuu riita-asian käsittelyn aikana, ja se on voimassa siihen asti, kunnes asia on ratkaistu lainvoimaisella päätöksellä.

Vaikka huoltajuutta, asumista ja tapaamisoikeutta koskevien asioiden käsittelystä nopeutetussa menettelyssä ei ole mitään erityistä säännöstä, kussakin yksittäisessä tapauksessa tehdään arvio asian kiireellisyydestä.

12 Myönnetäänkö oikeudenkäyntikuluihin oikeusapua?

Pääsääntönä huoltajuus-, asumis- ja tapaamisoikeusasioissa on, että kukin osapuoli vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan.

Oikeusapua voidaan myöntää, jos sitä koskevat edellytykset täyttyvät.

13 Voiko lapsen huoltoa koskevaan päätökseen hakea muutosta?

Huoltajuutta, asumista tai tapaamisoikeutta koskevaan käräjäoikeuden tuomioon tai päätökseen voi hakea muutosta hovioikeudelta (*hovrätt*). Valitusluvan myöntäminen on edellytys sille, että hovioikeus ottaa valituksen tutkittavaksi.

Hovioikeuden tuomioon tai päätökseen voi hakea muutosta Korkeimmalta oikeudelta (*Högsta domstolen*). Valituslupa on edellytys sille, että Korkein oikeus ottaa valituksen tutkittavaksi.

14 Joissain tapauksissa lapsen huoltoa koskevan päätöksen täytäntöönpanoa täytyy hakea tuomioistuimelta tai toiselta viranomaiselta. Mitä menettelyä tällaisissa tapauksissa sovelletaan?

Huoltajuutta, asumista ja tapaamisoikeutta koskevat tuomiot, päätökset tai sopimukset ovat täytäntöönpanokelpoisia. Täytäntöönpanoa pyydetään sen paikkakunnan käräjäoikeudelta, jossa lapsen asuinpaikka on. Jos toimivaltaista käräjäoikeutta ei ole, asia käsitellään Tukholman käräjäoikeudessa.

Käräjäoikeus voi päättää erilaisista toimenpiteistä. Ensisijaisesti pyritään siihen, että lapsi luovutetaan vapaaehtoisesti. Jos tämä ei toteudu, tuomioistuin voi viime kädessä päättää uhkasakosta tai lapsen noudosta. Uhkasakon määrääminen merkitsee sitä, että vanhempi, jonka luona lapsi on, joutuu maksamaan tuntuvan rahasumman, jollei hän luovuta lasta. Nouto on erittäin epätavallinen toimenpide, josta tehdään päätös vain silloin, kun tilannetta ei voida ratkaista millään muulla keinolla ja halutaan välttää lapselle aiheutuva vakava vahinko. Tällöin poliisi noutaa lapsen ja luovuttaa hänet huoltajalle.

15 Millä tavoin tulee menetellä, jos halutaan, että toisen jäsenvaltion tuomioistuimen antama huoltajuuspäätös tunnustetaan ja pannaan täytäntöön tässä jäsenvaltiossa?

Joissakin tapauksissa sovelletaan Bryssel II -asetusta. Hakemus täytäntöönpano-kelpoiseksi julistamisesta tehdään Ruotsissa, Svean hovioikeudessa (*Svea hovrätt*).

Euroopan neuvoston vuoden 1980 yleissopimusta ja vuoden 1996 Haagin yleissopimusta sovelletaan niiden maiden osalta, jotka ovat allekirjoittaneet kyseiset sopimukset. Euroopan neuvoston vuoden 1980 yleissopimuksen mukaisesti täytäntöönpanohakemus tehdään sen paikkakunnan käräjäoikeudessa, jossa lapsen asuinpaikka on. Vuoden 1996 Haagin yleissopimuksen mukaisesti täytäntöönpanohakemus tehdään Svean hovioikeudessa.

16 Minkä tuomioistuimen puoleen tulee tässä jäsenvaltiossa kääntyä, jos halutaan vastustaa sitä, että toisen jäsenvaltion tuomioistuimen antama huoltajuuspäätös tunnustetaan? Mitä menettelyä tällaisissa tapauksissa sovelletaan?

Tätä asiaa koskevat säännökset sisältyvät Bryssel II -asetukseen.

Voidaan myös esittää vastaväite päätöksen pätevyyydestä tai täytäntöönpanokelpoisuudesta, jos tällainen tilanne ilmenee.

17 Mitä lakia tuomioistuin soveltaa lapsen huoltoa koskevassa oikeudenkäynnissä silloin kun lapsi tai osapuolet eivät asu tässä jäsenvaltiossa tai kun he ovat eri maiden kansalaisia?

Pääsääntönä on, että sovelletaan sen maan lakia, jossa lapsen asuinpaikka on.

Päivitetty viimeksi: 22/07/2019

Tämän sivuston eri kieliversioita ylläpitävät Euroopan oikeudellisen verkoston kansalliset yhteysviranomaiset. Käännökset on tehty Euroopan komissiossa. Muutokset, joita jäsenvaltiot ovat saattaneet tehdä tekstin alkuperäisversioon, eivät välttämättä näy käännöksissä. Komissio tai Euroopan oikeudellinen verkosto eivät ole vastuussa tiedoista, joita esitetään tai joihin viitataan tällä sivustolla. Ks. oikeudellinen huomautus, josta löytyvät tästä sivustosta vastaavan jäsenvaltion tekijänoikeussäännöt.